

реалізації, але й одночасно у їхній більшій ризикованості: нестабільності та невпевненості в можливості своєчасно усунути розриви між поставленими цілями і досягнутими результатами. Проте, якщо організація постійно впроваджує інновації, має відпрацьований механізм їхнього введення у відповідних сферах своєї діяльності, вміє своєчасно здійснювати страхування відповідних ризиків реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів, то вона має чіткі і конкретні конкурентні переваги не тільки на ринку товарів, але й на фондовому ринку об'єктів для приваблювання інвестицій.

Перспективи подальших досліджень

У подальших дослідженнях планується приділити більшу увагу розробленню моделі організації, яка може впроваджувати інновації з найбільшою віддачею за помірною ризику, і яка, відповідно, є достатньо привабливою для отримання необхідного для її розвитку обсягу інвестицій. Також доцільно буде зосередитись на конкретизації основних моментів розроблення організацією відпрацьованого механізму перманентного введення інновацій у відповідних сферах своєї діяльності.

1. Баранчев В.П. Измерение инновационной активности компании как ее конкурентное преимущество // Менеджмент сегодня. – № 4, 2005. 2. Жукович І.А., Ришкова Ю.О. Інноваційна діяльність в українській економіці. Сучасний стан та проблеми // Статистика України. – 2005. – №1. – С.24-28. 3. Кулініч Т.В., Українець А.І. Механізм управління інноваційним розвитком в організації // Вісник НУ “Львівська політехніка” “Проблеми економіки та управління”, 2006. – № 554. – С. 176–182. 4. Ландик В. Проведення внутрішнього корпоративних досліджень // Економіст. – 2001. – №5. – С. 38–42. 5. Петрович Й.М., Кулініч Т.В. Оптимізація інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств як дієвий засіб активізації підприємництва в Україні // Вісник Львівського державного фінансово-економічного інституту. – Спеціальний випуск №7. – 2005. – С. 12–19. 6. Петрович Й.М., Просович О.П. Удосконалення методів оцінювання економічної ефективності інвестицій // Вісник НУ „ЛП” “Проблеми економіки та управління”. – Львів. – 2005. – № 533. – С.67-72; 7. Просович О.П. Принципи формування інвестиційної стратегії підприємства // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку”. – Львів. – 2000. – № 405. – С.264-269. 8. Хотьшишева О.М. Финансирование и оценка эффективности инноваций // Управление корпоративными финансами. – № 1. – 2004. 9. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003. – 278 с.

УДК 330.341.1:332.122

Є.В. Лазарева

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень
НАН України

СИСТЕМА ІННОВАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

© Лазарева Є.В., 2007

Запропоновано систему інноваційних характеристик соціально-економічного потенціалу регіону та методичний інструментарій їхньої оцінки для визначення сучасних проблем та перспективних напрямків його розвитку .

The system of the innovative descriptions of the socio-economic potential of the region with the purpose of the determination of the modern problems and perspective directions of his development is offered in the article.

Постановка проблеми

Структурне регулювання регіонального розвитку є складовою економічної регіональної політики держави. Цей напрямок державного регулювання формувався у зв'язку з нагромадженням регіональних соціальних та економічних проблем.

Реалії функціонування України свідчать про недостатньо високий ступінь стійкості національної економіки та її схильність до розбалансування. Сьогодні існує об'єктивна необхідність у пришвидшенні переходу до інноваційної моделі розвитку країни та її регіонів, що дає змогу не тільки ефективно ліквідувати кризові явища в економіці, але й забезпечити відчутне їхнє зростання у найближчій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Останнім часом набула особливої значущості необхідність створення умов для сприяння інтеграції країн ЄС та його потенційних членів, до якого зараховують Україну. У цьому контексті інтеграцію розуміють як економічне зближення за рівнем доходів, конкурентоспроможності, рівнем безробіття, а також зростання соціальної солідарності у зв'язку зі зменшенням нерівності в можливостях одержання роботи, подоланням соціальної маргінальності й бідності [1].

Рівень та перспективи соціально-економічного розвитку регіонів залежать від сукупності потенціалів, що забезпечують розширене регіональне відтворення. Залежно від функціонального призначення до потенціалів, які формують соціально-економічний потенціал та розвиток регіону, можна зарахувати: кадровий, виробничий, інвестиційний, природний, інформаційний, науково-технічний та інноваційний, ринковий, освітній.

Одним з найдієвіших потенціалів розвитку економіки регіонів та країни загалом є інноваційний потенціал. Останнім часом це поняття все ширше обговорюється вітчизняними та закордонними авторами, з'являються самостійні дослідження, які стосуються аналізу різних аспектів інноваційного потенціалу. Порівняно недавно поняття "інноваційний потенціал" почали вводити до сукупності понять економічної науки як економічну категорію. Однак у наукових працях немає єдиного трактування цього поняття, наявна інформація та визначення дуже часто є суперечливими.

Аналіз поглядів різних авторів [4–14] свідчить про те, що деякі автори роблять наголос на наявності ресурсів, інші на можливості їхнього використання. Але більшість керуються ресурсним підходом, що визначає інноваційний потенціал як сукупність ресурсів, виділяючи найчастіше такі його складові, як кадрові, інформаційно-методологічні, організаційні та матеріально-технічні. Але інноваційний потенціал недостатньо розглядати лише як сукупність ресурсів, оскільки в різних умовах використання рівноцінні господарські ресурси не завжди дають однакові економічні результати. Дотепер нерозглянутою залишається проблема пошуку шляхів установа динамічної відповідності між інноваційною діяльністю та стратегією економічного розвитку регіонів. Це сповільнює вирішення завдань із впровадження новітніх науково-технічних досягнень, задоволення потреб споживачів у наукомісткій і конкурентоспроможній продукції (послугах).

Важливість і актуальність цієї проблеми підтверджується і тими процесами, які відбуваються в науково-технічній сфері, що є основою інноваційної діяльності країн Європейської інтеграції. Так, для розроблення раціональної стратегії гармонізації розвитку економіки цих країн, в 2001 р. Комісіями ЄС розроблена й прийнята як стандарт система індикаторів науково-технічного розвитку [2, 3].

Сьогодні, як свідчить практика, в Україні інноваційні процеси характеризуються низьким ступенем активності й результативності. Тому у межах формування державної та регіональної інноваційної політики особливої актуальності, як відзначається в ст. 3 Закону України "Про інноваційну діяльність", набувають питання створення сприятливих умов для збереження, розвитку та ефективного використання вітчизняного науково-технічного й інноваційного потенціалу, що дасть змогу з меншими витратами і у прийнятний термін досягти відчутних результатів.

Для визначення сучасних проблем та перспективних напрямків інноваційного шляху розвитку регіонів виникає потреба у механізмі оцінки його наявних та перспективних ресурсів й регулювання балансу між його складовими. Тобто для оновлення та розвитку продуктивних сил регіону потрібна рівновага між інноваційними та соціально-економічними можливостями регіонів й потребами українського та світових суспільств у високотехнологічних та конкурентних продукції та послугах.

Постановка цілей

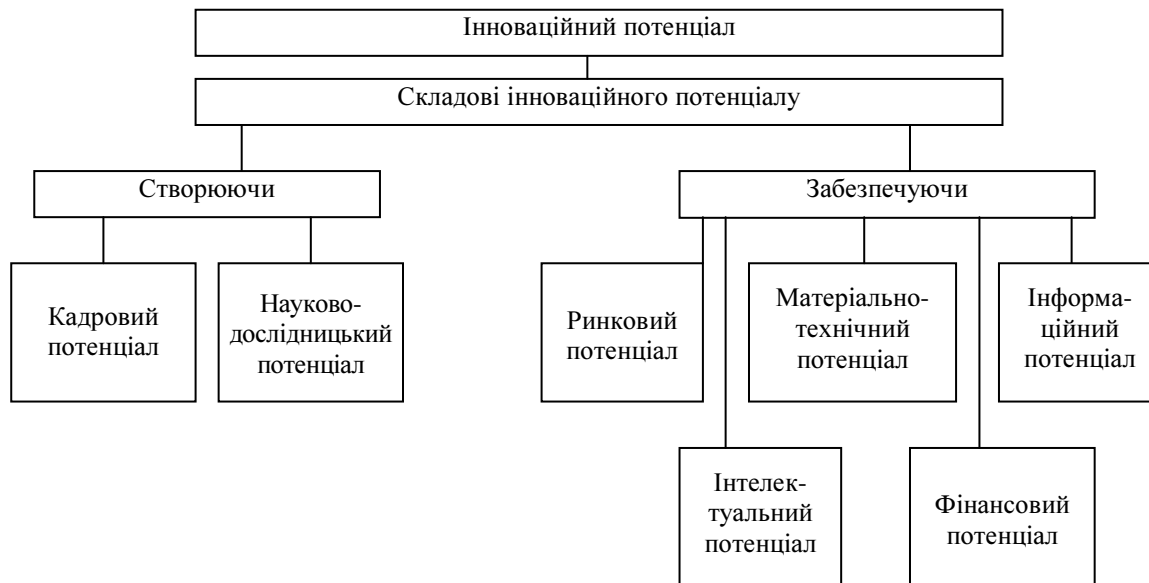
Метою цієї роботи є розроблення системи інноваційних характеристик соціально-економічного потенціалу (СЕР) регіону та їхній аналіз для подальшого розроблення інноваційної стратегії регіону, спрямованої на реалізацію його економічного розвитку та гармонізацію суспільства.

Виклад основного матеріалу

Узагальнюючи підходи різних авторів й на підставі власного бачення під *інноваційним потенціалом* регіону у своїй роботі ми розуміємо сукупність потенціалів, які взаємопов'язані між собою і спрямовані на здійснення інноваційного процесу, метою якого є задоволення потреб економіки суспільства у нових або вдосконалених продукції та послугах й підвищення конкурентоспроможності регіонів та країни загалом. Структуруємо його (див. рисунок).

Щоб обґрунтувати відбір напрямків інноваційного розвитку регіонів, пропонуємо систему оцінок рівня кожного відповідно до наведених складових. Для оцінки у нашій роботі запропоновано три групи характеристик: стану; рівня; індикатори реагування. У першу групу входять харак-

теристики обсягу та складу певної складової потенціалу. У другу групу входять характеристики рівня розвитку складових інноваційного потенціалу регіону загалом. Характеристики цієї групи призначені для: оцінки якості певної складової; визначення резервів росту кожної з характеристик. Третя група – індикатори реагування дають змогу визначити взаємозв'язок між інноваційним потенціалом та показниками (індикаторами результативності) соціально-економічного розвитку регіону за рахунок інноваційної складової.

Складові інноваційного потенціалу регіону

Для оцінки доцільно використовувати офіційні статистичні данні по Україні загалом та у регіонах, їхні середні або прогресивні значення, індикатори науково-технологічного потенціалу, які використовують в країнах ЄС, індикатори комісії ООН із сталого розвитку, інші показники, що пропонують фахівці цієї сфери досліджень. Система відносних показників дає змогу оцінити інноваційний потенціал за його складовими для країни та її регіонів, незалежно від їхньої величини або потужності економіки та визначити індикатори реагування.

Наведені характеристики кожної складової порівнюють з нормативним (еталонним, базовим) значенням, тобто оцінку рівня кожної характеристики певного потенціалу здійснюють за формулою:

$$I_i = P_i/P_{i0}, \quad (1)$$

де I_i – індикатор (показник) i -ї характеристики певного потенціалу; P_i – значення i -ї характеристики певного потенціалу; P_{i0} – значення i -ї характеристики певного потенціалу, яка відповідає нормативному значенню.

За ступеням відхилення фактичних значень від нормативних можна робити висновок про рівень конкретної характеристики.

У цій статті як нормативні (базові, еталонні) значення можуть бути використані:

- середні для певного регіону за ряд років;
- максимальне значення для регіону для певного інноваційного індикатора;
- середньоукраїнські значення;
- значення аналогічних показників (індикаторів) по країнах ЄС.

Тобто можна використовувати різні методи нормування інноваційних характеристик від їхніх середньоукраїнських значень до максимальних регіональних значень для певного інноваційного індикатора. Для цього у формулу (1) замість значення P_{i0} варто підставити максимальну величину (*max*), для цієї групи індикаторів та певного інноваційного індикатора вибирають його максимальне значення за роками аналізу по регіону, і, порівнюючи регіони, максимальне значення по всіх регіонах України.

Відносну оцінку потенціалу кожної j -ї складової інноваційного потенціалу визначають за формулою:

$$P_j = 1/N * \sum I_i, \quad (2)$$

де P_j – відносна оцінка (індикатор) кожної j -ї складової (певного потенціалу) інноваційного потенціалу загалом; $\sum I_i$ – сума множення індикаторів (показників) характеристик певної складової інноваційного потенціалу; N – кількість показників (рівнів) певної складової інноваційного потенціалу.

Якщо $\Pi_j > 0,7$ – рівень високий; $0,3 \leq \Pi_j < 0,7$, рівень середній, $\Pi_j < 0,3$ рівень низький. Інноваційний потенціал регіону загалом (з урахуванням усіх його складових) визначають у такій послідовності.

1. Розраховують індикатори характеристик кожного певного потенціалу за (1).
2. Переводять у відносні оцінки показники рівнів кожної зі складових інноваційного потенціалу за (2).
3. Визначають вагомості V_j кожної зі складових (певних потенціалів).
4. Розраховують інтегральну оцінку інноваційного потенціалу як середньозважену за формулою:

$$Q = 1/N_j * \Pi_j * V_j, \quad (3)$$

Чим вона буде ближчою до одиниці, тим вищий інноваційний потенціал.

Якщо $Q > 0,7$ – рівень високий; $0,3 \leq Q < 0,7$ – рівень середній, $Q < 0,3$ – рівень низький.

Внаслідок обмежень обсягу статті у таблиці наведено показники тільки однієї зі складових інноваційного потенціалу: кадрового.

Система характеристик кадрової складової інноваційного потенціалу регіону

Цільові задачі	Характеристики стану	Характеристики рівня	Індикатори реагування
Забезпечення, використання та збереження кадрів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності.	<ul style="list-style-type: none"> • Чисельність фахівців, що виконують наукові дослідження та розробки на один мільйон економічно активного населення. • Чисельність фахівців, що виконують наукові дослідження та розробки, на одну тисячу робітників наукової та науково-технічної діяльності. • Чисельність аспірантів на одну тисячу фахівців, що виконують наукові дослідження та розробки. • Чисельність докторантів на одну тисячу фахівців, що виконують наукові дослідження та розробки. • Кількість студентів на один мільйон населення регіону • Кількість студентів ВНЗ III–IV рівня акредитації на 100 тис населення регіону. 	<ul style="list-style-type: none"> • Питома вага фахівців вищої кваліфікації (докторів, кандидатів наук) у групі фахівців, що виконують наукові дослідження та розробки. • Питома вага сумісників, у групі фахівців, що виконують наукові дослідження та розробки. • Питома вага аспірантів у групі віком 20–34 років. • Питома вага докторантів у групі віком до 40 років. • Питома вага населення з вищою освітою у групі економічно активного населення. • Питома вага інженерно-технічних робітників у загальній чисельності зайнятих у промисловості. • Питома вага інженерно-технічних робітників, зайнятих у високотехнологічних галузях промисловості. 	<ul style="list-style-type: none"> • Частка витрат у ВВП на наукову та науково-технічну діяльність. • Чисельність фахівців, що виконують наукові дослідження та розробки на один мільйон населення. • Середньомісячна заробітна плата робітників наукової та науково-технічної діяльності (ННТД).

Примітка. Жирним шрифтом виділено інноваційні індикатори ЄС [2,3].

Висновки

Кількісна та якісна характеристика складових інноваційного потенціалу, що формують цей потенціал, дасть змогу:

- оцінити рівень інноваційного потенціалу для розроблення інноваційного паспорта та інформаційної бази даних;
- визначити нормативні (еталоні, базові) значення характеристик використання інноваційного потенціалу регіону;
- проаналізувати рівень розвитку інноваційного потенціалу регіону, виявити диспропорції між його складовими;
- виявити ступінь відповідності складових інноваційного потенціалу цілям і завданням регіонального відтворювального процесу;
- запропонувати інноваційну стратегію та визначити пріоритетні напрямки інноваційної діяльності для розвитку соціально-економічного розвитку регіону.
- виконати порівняльний аналіз регіонів України стосовно рівня їхнього інноваційного розвитку та визначити найактивніші та найперспективніші.

Перспективи подальших досліджень

Надалі доцільним є докладний розгляд інших можливих складових інноваційного потенціалу регіону, а також розроблення його інтегральної оцінки.

1. Семиноженко В.П., Данилишин Б.М. *Новий регіоналізм*. – К.: Наукова думка, 2005. – 154 с.
2. Московкин В., Лактіонов А. *Методологія оцінки інтегрального показника інноваційної активності*

регіонів України з використанням підходів ЄС // Ойкумена. Альманах сравнительных исследований политических институтов, социально-экономических систем и цивилизаций.- Харьков: Константа, 2003. – Вып. 1. – 218 с. 3. European Innovation Scoreboard 2000 // CORDIS Focus. – 2002. – 19 (Supplement). – 36 р. 4. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность.- М.: Экзамен, 2001. – С. 111. 5. Маковеев П.С., Шарко М.В. Организация, регулирование и управление инновационно-инвестиционной деятельностью в Украине. – Херсон: ХДТУ, 2004. – С. 140. 6. Захарченко В.И. Экономический механизм процесса нововведений / Под ред. Продюса И.П.: Всеукраинская академия экономической кибернетики. – Одесса: АОЗТ “ИРЭНТ и Т”, 2003. – С. 149. 7. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент: Учебное пособие. – Спб: Питер, 200. – С. 208. 8. Масалов А.А. Инновационный тип развития // Журнал для акционеров. – 1999. – №9. – С. 12–16; 9. Крайнев П.П. Интеллектуальна економіка: управління промисловою власністю. К.: Концерн Видавничий Дім “Ін Юре”, 2004. – С. 9. 10. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навчальний посібник. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003.- С.278; 11. Мартюшев Л.С., Калишенко В.О. Інноваційний потенціал підприємства як об’єкт економічного дослідження // Фінанси України. – №10. – 2002. – С. 61–66. 12. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України // Економіст. – 1999. – №10. – С. 26–32. 13. Николаев А.И. Инновационное развитие и инновационная культура // Наука и наукознание. – 2001. – №2. – С. 54–65. 14. Добров Г.М. Актуальные проблемы науковедения. – М.: Экономика, 1998. – С. 24

УДК 336.1:341.1

О.О. Лапко

НДІ нафтогазової промисловості НАК “Нафтогаз України”, м. Київ

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

© Лапко О.О., 2007

Розглянуто проблеми становлення ринку венчурного капіталу в Україні як джерела фінансування проектів малих та середніх інноваційних фірм. Проаналізовано фактори, що гальмують розвиток ринку і запропоновано шляхи пришвидшення його становлення.

The problems of market’s forming of venture capital market in Ukraine are considered as the sources of financing of projects of small and middle innovative firms. Factors which brake market development are analysed and the ways of acceleration of market forming are offered.

Постановка проблеми

Інноваційні процеси в економіці потребують інфраструктурної підтримки, і передовсім – фінансової, оскільки багато проблем, що виникають у малих інноваційних підприємств, зазвичай спричинені неможливістю отримання фінансових ресурсів для доведення наукових розробок до їхньої комерціалізації. Важливу роль у вирішенні цієї проблеми в світі відіграє венчурний капітал, про що свідчать значні успіхи країн у розвитку високотехнологічних підприємств, які широко використовують його як джерело фінансування малого і середнього інноваційного бізнесу. В Україні розвиток венчурного інвестування відбувається низькими темпами, що істотно впливає на можливість пришвидшеного розвитку високотехнологічного сектора економіки країни. Проблема дослідження чинників, що впливають на формування ринку венчурного капіталу як важливої складової фінансової інфраструктури інноваційного підприємництва залишається актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питань формування національних систем та форм венчурного інвестування стосуються дослідження таких авторів, як Е. Ван дер Бург, А.А. Дагаєв, А.Т. Каржауєв, О.М. Фолом’єв, Н.М. Фонштейн, І.С. Кузнецова, однак причини та фактори, що впливають на розвиток ринку венчурного капіталу в Україні, досліджені недостатньо. Вітчизняний ринок венчурного інвестування розвивається низькими темпами, і це важливе джерело фінансування інноваційних підприємств ще не відіграє належну роль.

Постановка цілей

Цілями цієї статті було дослідження факторів, що гальмують розвиток венчурного підприємництва в Україні, та з позиції теоретичних узагальнень та досвіду, накопиченого в інших країнах світу, надати рекомендації щодо пришвидшення його розвитку як джерела фінансування високотехнологічних сфер економіки.